

**Servet Can
Dönmez***

**DÜRÜST, TA-
RAFSIZ,
AHLAKSIZ
HABER:
ZAYTUNG
HABER
İNCELEMESİ**

**FAIR,
OBJECTIVE,
IMMORAL
NEWS: A
STUDY ON
ZAYTUNG
NEWS**

*Mersin Üniversitesi
servetcandonmez
@gmail.com.

Özet

Gülme ve mizah üzerine ilk çağlardan bugüne birçok farklı görüş var olmakla birlikte genel olarak insana ait olanın dışında komik ya da gülünç yoktur, bir şeye gülünç yakıştırmasını yapanın ya da komik bulanın insanın kendisi olduğu görüşü hâkimdir. Mizah ise toplumdaki çarpıklıklara işaret ederek ve güldürerek yapılan bir hiciv ve eleştiri aracıdır. Her toplumun kendine özgü bir yaşam biçimi olduğu gibi kendine özgü de bir mizah anlayışı vardır. Gücünü toplumlardaki çarpıklıklardan alan mizah da farklı toplumlarda farklı anlayışlarla kendini var etmektedir. Türk toplumunun da çok zengin kendine has bir mizah anlayışı mevcuttur. Eskiden meydanlarda ve kalabalık halk kitlelerinin önünde yapılan meddah gösterileri ve orta oyunu gibi temsil biçimleri zamanla biçim değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde en yaygın olarak kullanılan kitle iletişim araçlarında kendisine ana akım medyadan dolayı yeterli yeri bulamayan mizahçılar alternatif bir mecra olan internet siteleri, bloglar, sosyal medya uygulamaları gibi alanlarda mizah yapmayı tercih etmektedirler. Bu çalışmada 2009 yılından bu yana varlığını sürdüren "Zaytung" isimli mizahi içerikli internet haber sitesinin 2015 yılında hangi konularda ne kadar haber yaptığı nicel içerik analizi yöntemi ile incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Mizah, Eleştiri, Zaytung, Haber, İnternet

Abstract

Ever since the ancient times, there have been several different visions about laughter and humour. However, there's nothing comic or absurd unrelated with what belongs to the human. The dominant idea is that human finds something funny and at the same time he/she gives the same thing the value of being funny. Humour, pointing out the warp in the society and making people laugh, is an instrument of irony and criticism. As every society has its own lifestyle, it also has its own sense of humour. The humour getting its strength from the warp in the society brings itself into existence in different forms in different societies. Turkish society also has a very rich and idiosyncratic sense of humour. Meddah shows and orta oyunu (different forms of storytelling) that take place in front of a big crowd at the square reach our day with some formal changes. The humorists who cannot find enough place on the most commonly used communication instruments because of the mainstream media, prefer to perform their work on different fields like websites, blogs and social media applications. In this study, it will be examined the news and subjects of humour thematic news portal Zaytung during the year 2015 by quantitative content analysis method.

Keywords: Humour, Criticism, Zaytung, News, the Internet

Giriş

Gülme kavramına ilişkin ilk çağlardan bugüne zaman içerisinde çeşitli tanımlamalar yapılmış ve gülme edimi anlaşılmasına çalışılmıştır. Gülmeye ilişkin yapılan araştırmalar ve çalışmalar incelendiğinde ortaya çıkan genel görüş insana özgü olanın dışında bir gülücün olmadığıdır. Bir hayvan yahut nesne kendi başına komik olamaz ancak insan onlara komik anlamlar yükler, yüklenen bu anlamlar yine insana özgü olanın o nesnede veya hayvanda görünmesinden ileri gelmektedir. (Bergson 2011: 12-13)

Platon'dan Aristoteles'e ve oradan da ortaçağa kadar geçen dönemde gülme edimine mesafeli yaklaşılmış olduğu, kimi zaman kilise ve otoriteler tarafından yasaklanmaya kadar giden uygulamalara gidildiği görülmektedir. İslam dünyasına gelindiğinde ise yine aynı şekilde kibir duygusundan ileri geldiği gerekçesi ile gülme ediminin çoğu zaman hoş karşılanmadığı görülmektedir (Morreal 1997, Sanders 2001, Bayraktar 2010).

Gülmeye ilişkin yeniçağ ve sonrasında Sidney'den Hobbes'a Baudelaire'dan Freud'a ve Aziz Nesin'e kadar yapılan araştırma ve tanımlar bugün gülme kuramları adı altında yer alan genel çerçevenin oluşmasında önemli katkı sağlamıştır. Gülme kuramlarını “*üstünlük, uyumsuzluk ve rahatlama*” olmak üzere 3 genel başlık altında toplamak mümkündür. Kökeni Platon ve Aristoteles'e kadar dayanan ve en önemli temsilcileri Hobbes ve Baudelaire olan “*üstünlük kuramı*” genel hatlarıyla kişide ortaya çıkan üstünlük ve zafer duygusundan kaynaklı bir gülme ediminden söz etmektedir. “*Uyumsuzluk kuramında*” ise öne çıkan isimler Kant ve Schopenhauer olmakla birlikte savları nesneler ve olaylar arasında önceden belirlenmiş bir takım kurallar ve koşullara uyumayan ve kalıpların dışına çıkan durumlar sonucunda gülme tepkisinin ortaya çıktığıdır. “*Rahatlama kuramında*” ise daha psiko-fizyolojik yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. Shaftesbury, Bain ve Freud gibi isimlerin öne çıktığı kurama göre insanlarda çeşitli sebeplerle biriken stres ve baskılanan duygular o baskıyı ve stresi yaratan durumun ortadan kalkması sonucunda gülme sonucunu doğurmaktadır (Morreal 1997, Baudelaire 1997).

Türk Mizahı ve Gülme

Gülme kavramına ilişkin yapılan tüm bu çalışmalarla birlikte gülme edimini ortaya çıkaran olgularda incelenmeye ve araştırılmaya başlanmıştır. Gülme sonucu doğuran bu olgulardan birisi olan “*mizah*” kavramı kökeni Arapça olan ve gülme sonucunu doğuran çoğunlukla toplumda çeşitli sebeplerle var olan çarpıklıklara işaret etmek maksadı ile hiciv, ironi, nükte, şaka, espri gibi şekillerde üretilen eleştirel bir araç olarak tanımlanabilir. Toplumsal sorunlardan, siyasete, ahlaki sorunlara, uluslararası meselelerden yerel sorunlara, çok geniş bir perspektifteki olay ve durumların hemen hepsi mizaha konu olabilmektedir (Nesin 2002, Uluğ 2013).

Her toplumun kendine ait bir kültürel yapısı ve geçmişten bugüne getirdiği bir takım kültürel ve toplumsal değer yargıları bulunmaktadır. Mizah içerisinde bulunduğu toplumdan beslenen bir alt yapıya sahiptir, bu sebepten ötürü her toplumun kendisine ait bir mizah anlayışı vardır. Herhangi bir dilde üretilmiş bir mizah farklı bir dile çevrildiğinde ya anlam kaybına uğramakta ya da daha farklı olarak anlaşılabilir.

Türk toplumu ise tarihi boyunca Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar çok geniş bir coğrafyada yaşamış ve Dede Korkut hikâyelerinden Keloğlan masallarına, Nasreddin Hoca fıkralarına, Karagöz ile Hacivat'a, Orta Oyunu'ndan meddah gösterilerine kadar geçmişten getirdiği mizahi birikimini yeni dönemde radyo, televizyon, sinema ve tiyatro gibi farklı araçlar içerisine ekleyerek kendisine yer bulmaya devam etmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte radyo ve televizyon gibi araçlar geleneksel medya olarak adlandırılırken, daha interaktif ve hızlı bir şekilde karşılıklı veri akışına imkan tanıyan, web sayfaları, akıllı telefonlar, video paylaşım siteleri gibi yeni ortamlar da “yeni medya” olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Güder 2012, Bayraktar 2010, Sokullu 1997).

Mizahın doğasında var olan eleştirel yapısı sebebi ile geleneksel ve ana akım medya ortamlarında kendisine her zaman yer bulamayan mizahçılar alternatif olarak yeni medya ortamlarına yönelmektedir. Bu yeni medya ortamlarından birisi olan internet siteleri de interaktivite, hızlı ve kitlesel erişim imkanı ile en çok tercih edilen alternatif araçlardan birisi olarak görülmektedir.

"Dürüst, Tarafsız, Ahlaksız Haber": Zaytung Haber

Yeni medyayı alternatif bir araç olarak kullanan sitelerden birisi de 2009 yılında Hakan Bilginer tarafından mizahi ve ironik bir biçimde mizansen haberler üreten ABD kökenli “The Onion News” isimli bir siteden esinlenerek kurulan “Zaytung” isimli internet sitesidir. Site ismini Almanca'da “gazete” anlamına gelen “Zeitung” kelimesinden almaktadır.

Kurulduğu günden bugüne kadar çok geniş kitlelere ulaşmayı başaran ve şu anda gelişen teknoloji ile birlikte akıllı telefon uygulamasına sahip olan Zaytung kimi zaman yaptığı haberlerin gerçek sanılması ile kimi zaman da üst düzey yetkili ve yöneticiler tarafından da takip edilen bir mecra olması sebebiyle çeşitli geleneksel ve yeni medya ortamlarında kendisinden söz ettirmiştir.

Siyasetten sinemaya, spordan astrolojiye birçok alanda gündemde olan konular ve sorunlar üzerine mizahi bir bakış açısı ile eleştirel mizansen haberler üreten site 2012 yılında bir almanak çıkartmıştır. “Dürüst, Tarafsız, Ahlaksız Haber” sloganı ile yayın hayatına devam eden Zaytung, internet sitesinde blog, sinema, oyun gibi çeşitli başlıkları barındırmakla beraber bu çalışmada söz konusu sitenin 2014-2015 yılında ürettiği haberlerden derlediği almanak referans alınmıştır. Almanak içerisinde biçimsel olarak “stan-

dart haber, son dakika, foto haber, dergi kapağı ve astroloji” adıyla 5 ana başlık altında mizah amaçlı üretilmiş haber içeriğine yer verilmiştir.

“*Standart Haber*” biçimi olarak üretilen içerikler seçilen konuyla ilgili bir fotoğraf, bir ana başlık ve altında haberin kimi zaman röportaj ile desteklenen detayları şeklinde dizayn edilerek, daha teatral bir hava içerisinde diyalog ve metinler ile şekillendirilmiş olarak görülmektedir.

Son Dakika!

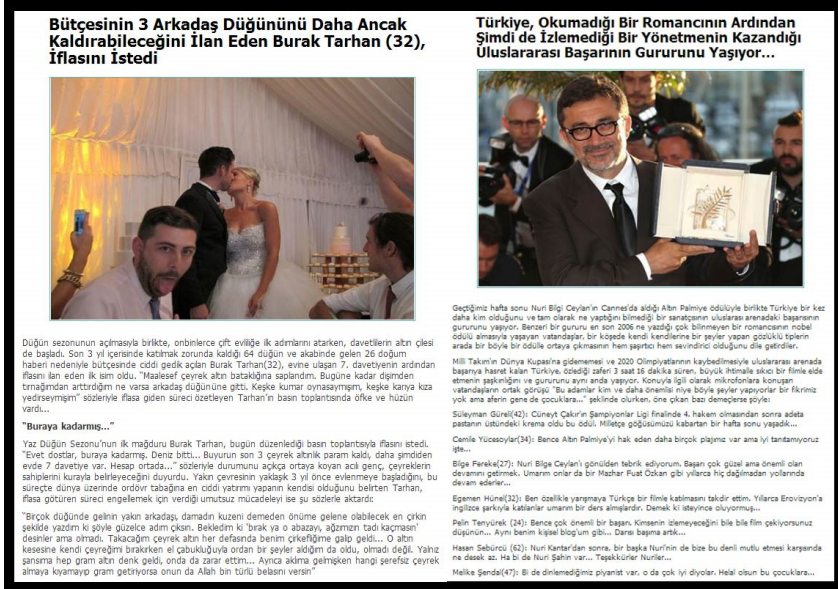
ABD, IŞİD'e karşı oluşturulan koalisyonu Toyota'yı da çağırdı: "Abi bi de siz konuşsanız..."

Son Dakika!

Ege şivesi kullanılacak aşiret dizisinin çekimlerine, Rize'de başladı...

Resim 1: Standart Haber örnekleri

“*Son Dakika*” haber biçimi olarak üretilen içeriklerde ise seçilen konuya ilişkin bir veya iki cümle şeklinde mizahi bir eleştiri getirerek tıpkı Nasreddin Hoca'nın fıkralarında veya Hacivat ile Karagöz'deki gibi bir cümle ile çok şey ifade etmek şeklinde mizah yapıldığı görülmektedir.

Resim 2: Son Dakika haber örnekleri

“Foto Haber” biçiminde yapılan mizahta ise gülünç ve düşündürücü olan bir kare fotoğraf üzerine bir cümle yazarak ve yorum yapılarak eleştirel bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

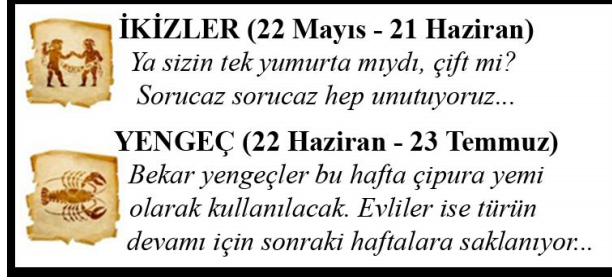
Resim 3: Foto Haber örnekleri

“Dergi Kapağı” şeklinde tasarlanan içerikte ise aynı konu başlığı altındaki benzer konulara ilişkin çeşitli başlıklar atarak haftalık veya aylık üretilen dergilerdeki gibi bir kapak çalışması yapıldığı görülmektedir.

Resim 4: Dergi Kapağı örnekleri

“Astroloji” başlığı altında ise çoğunlukla belirli bir kategoriye giremeyen tamamen eğlence ve salt gülme maksadı ile burç yorumu şeklinde içerikler üretilmiştir.

Resim 5: Astroloji örnekleri

Bulgular ve Yorum

Standart Haber	Son Dakika	Foto Haber	Dergi Kapağı	Astroloji
155	195	134	39	206

Tablo 1: Biçimsel olarak yapılan haber sayıları

Yukarıdaki tablodan görülebileceği üzere Zaytung'un kendi belirlediği 5 ana biçim içerisinde toplamda 729 adet haber üretmiş olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, söz konusu sitenin türünün ilk örneklerinden olması ve üzerine yapılmış benzer çalışmaların sınırlı olması sebebi ile yapılan haberleri içeriksel olarak farklı kategori başlıkları altında toplamak mümkün olmakla birlikte üretilen birçok içeriğin birden fazla kategoriye dahil olabilmesi sebebiyle genel olarak; politik, toplumsal, kültürel, spor, medya eleştirisi ve eğlence amaçlı üretilmiş eleştirel içerikler olarak gruplandırma yapılmıştır. Tablo 2: İçeriksel olarak kategorize edilmiş haber sayıları

	Standart Haber	Son Dakika	Foto Haber	Deri Kapağı	Astroloji
Politik	96	90	87	3	28
Toplumsal	43	81	31	16	56
Kültürel	16	15	4	18	
Spor		3	3	1	1
Medya		2	1		
Eğlence		4	8	1	121
Toplam	155	195	134	39	206

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak Zaytung haber sitesinin yoğunluklu olarak politik eleştirel maksatlı mizahi içerik ürettiği ortaya çıkmaktadır. Politik eleştirinin yanı sıra toplumsal ve kültürel sorunlara ilişkin yapılan eleştirel mizahi içerik sayısının genel toplamın üçte birine yakın bir miktarda yer aldığı görülmektedir. Eğlence amaçlı ve herhangi bir güncel meseleden bağımsız olarak üretilen mizahi içeriklerin en fazla astroloji başlığı altında toplandığı saptanmıştır. Spor alanında yalnızca 8 adet içeriğe rastlanırken medya eleştirisi olarak ise yalnızca 3 adet habere yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında politik ve toplumsal alandaki gündem ve olaylara ilişkin eleştirel mizah yapan Zaytung'un astroloji başlığı altında eğlence amaçlı ürettiği içeriklerle burç yorumları ve astroloji alanına ilişkin gayri ciddi bir duruş sergilediği görülmektedir. Toplumsal ve kültürel içerikli haberler ise zaman zaman birbirleri içerisine dahil olabilecek konular olmakla birlikte genel olarak Türkiye coğrafyasında yaşanan ve bu coğrafyaya özgün meseleler olarak göze çarpmaktadır, bunula birlikte ana akım yahut diğer medya organlarına ilişkin doğrudan yapılan eleştirel içeriklerin sayısının sadece 3 olması söz konusu sitenin diğer medya organlarını eleştirmek yerine aynı meselelere kendi bakış açılarıyla yorum getirerek özgün içerikler ürettiğini göstermektedir.

Sonuç

Gülme kuramları ve mizahın kesiştiği nokta olarak görülen üstünlük kurma ve kurduğu bu üstünlükten kaynaklanan psiko-fizyolojik rahatlama sonucunda ortaya çıkan gülme durumları genel yapısı itibarı ile mizahın eleştirel tavrını oluşturmaktadır. Farklı şekil ve içerikleri olmakla beraber ilk çağlardan bugüne kadar çoğunlukla toplumsal ve politik konularda eleştirel muhalif bir tavır sergileyen mizah kimi kesimler tarafından el üstünde tutulurken, eleştiriye maruz kalanların mizaha bakış açısına göre kimi zaman da sansür ve yasaklamaya maruz kalmıştır. İnsanların stres ve zor yaşam koşulları içerisinde biraz dinlenme ve rahatlama ihtiyacı duyduğu noktada mizah devreye girip hem güldüren hem de düşündüren bir araç görevini üstlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de yaşayan ve yaşadığı ülkenin toplumuna, kültürüne ve gündemine yabancı olmayan herkesin gülümseyerek okuyacağı ve en sert konularda bile insanın yüzünü güldürebilen bir bakış açısıyla yayın hayatına devam eden Zaytung haber sitesi yeni teknoloji ve medya araçları ile hem geçmişten gelen mizahi ve kültürel birikimi bir araya getirerek bu birikimin aktarımında önemli bir rol oynamakta hem de eleştirel tavrı ile toplumda değişmesi gerektiğine inandığı durumlara ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

BAUDELAİRE, Charles (1997). *Gülmenin Özü*. İstanbul: İris Yayıncılık

- 📖 BERGSON, Henri (2011). *Gülme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- 📖 MORREAL, John (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak*. İstanbul: İris Yayıncılık
- 📖 NESİN, Aziz (2002). *Gülmenin Kitabı*. İstanbul: YGS Yayınları
- 📖 SANDERS, Barry (2001). *Kahkahanın Zaferi: Yıkıcı Tarih Olarak Gülme*. (Çev. K. Atakay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- 📖 SOKULLU, Sevinç (1997). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- 📖 BAYRAKTAR, Zülfikar (2010). *Mizah Teorileri Ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlihi*. Yayılanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- 📖 GÜDER, Feride Zeynep (2012). *Siyasal İletişimde Politik Mizah: Örnek Çalışma: Semih Balcıoğlu'nun "Güle Güle İstanbul" Karikatürlerinin İncelenmesi*. Yayılanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- 📖 ULUĞ, Gamze (2013). *Pierre Bourdieu'nun Sosyolojik Yaklaşımından Hareketle Mizah Beğenisi/Tüketimi Üzerine Bir Alan Çalışması: Mersin Örneği*. Yayılanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin